

Duurzame landbouw: Samenwerken in een korte keten

Projectoproep 2025

Inleiding

Met een aandeel van 45% bestaat de landbouw een zeer groot deel van de totale grondoppervlakte in Belgiëⁱ. De landbouw- en voedselverwerkingssector is daarom een belangrijke partner in de acties van de Stichting om te werken aan duurzaamheid.

De Stichting zet hierbij in op een duurzame transitie van de landbouw -en voedselverwerkingssector. We vertrekken hierbij vanuit de agro-ecologie, een benadering waarbij ecologische, economische en sociale uitdagingen samen worden aangepakt. Zo werken we op een inclusieve manier aan meer biodiversiteit, een betere natuur en een gezonder klimaat.

Meer informatie over agro-ecologie als veranderpad naar een duurzame landbouw, vindt u in bijlage hieronder.

Hefbomen voor een agro-ecologische transitie

Binnen de principes van agro-ecologie kunnen vele hefboomen geïdentificeerd worden om de duurzame transitie van de landbouw- en voedingsverwerkingssector te ondersteunen. Met deze oproep wil de Koning Boudewijnstichting inzetten op onderstaande hefboomen.

Uitschalen van korte keten initiatieven van lokale producenten voor lokale grootafnemers

De korte keten betekent dat de landbouwer in rechtstreeks contact staat met de consument. De consument koopt verse producten rechtstreeks van de landbouwer, bv. via hoevewinkels, lokale markten, CSA-boerderijen (Community Supported/Shared Agriculture), Hierdoor worden tussenschakels uitgeschakeld en wordt er bespaard op verpakkingsmaterialen en transport. De landbouwer bepaalt zelf een eerlijke prijs voor de producten en deelt informatie over productiemethodesⁱⁱ⁺ⁱⁱⁱ. De consument eet meer seizoensgebonden en is bewuster bezig met voeding. Korte keten is m.a.w. een belangrijk onderdeel van de agro-ecologische transitie. Een bevraging bij landbouwers toont aan dat inzetten op korte keten vaak een (noodzakelijke) manier is om het inkomen aan te vullen^{iv}.

Om een meer toegankelijke en stabielere afzetmarkt te creëren voor agro-ecologische landbouwers, moet ook ingezet worden op het bereiken van grotere lokale spelers. Een korte keten streeft naar maximaal één schakel tussen producent en consument. Bij het 'uitschalen'

van de korte keten is een lokale grootafnemer deze tussenschakel. Het kan gaan over horecazaken, maar ook over grootkeukens van zowel private als publieke organisaties (woonzorgcentra, ziekenhuizen, gemeentebesturen, scholen, ...).

Het 'uitschalen' van de korte keten kan op verschillende uitdagingen botsen. Bij de lokale grootafnemers kan dit gaan over gebrek aan flexibiliteit in keukens waar men nog onvoldoende in staat is om in te spelen op seizoenvariaties, of het feit dat niet alle producten bij één leverancier te verkrijgen zijn. Bij de landbouwers kan het gaan over grote investeringskosten (bv. koelinfrastructuur, logistiek, webshop, marketing, ...), de wetgeving rond voedselveiligheid, specifieke eisen van grootafnemers (bv. voorgesneden groenten, gepelde eieren, ...). Maar ook over het ontwikkelen van de juiste vaardigheden voor het opstellen van een solide businessplan, het uitbouwen van relaties met afnemers, en het vertellen van een verhaal rond de waarde van het aanbod^{v+vi}.

Het is evident dat een deel van de oplossing zich bevindt in samenwerking. Landbouwers die zich collectief organiseren, kunnen een breder aanbod garanderen, investeringskosten delen (gezamenlijke webshop, verkooppunt, promotie en infrastructuur) en complementaire kennis en ervaringen inbrengen^{vii}. Onderzoek van ILVO toont aan dat bedrijven die actief samenwerkingen opzoeken, een grotere kans op slagen hebben^{viii}.

Samenwerkingen tussen lokale producenten en lokale verwerkers

Niet alle producten kunnen rechtstreeks van het veld naar het bord. Verschillende producten moeten of kunnen eerst verwerkt worden, zoals bv. graan (meel, brood, pasta, bier, ...), mosterdzaden (mosterd), melk (kaas, boter, karnemelk, pudding, yoghurt, roomijs, ...), groenten en fruit (sappen, soepen, confituur, ...), vleesvee (charcuterie, bereide gerechten, ...). In een "veld tot vork" strategie spelen verwerkers van landbouwproducten een belangrijke rol. Verwerking door de landbouwer zelf is een belangrijke strategie in meerwaardecreatie, maar is niet altijd haalbaar. Samenwerkingen tussen lokale voedselproducenten en lokale voedselverwerkers voor het ontwikkelen van nieuwe lokale voedselketens biedt potentieel dat momenteel nog onderbenut is.

Om lokale agro-ecologische actoren een duwtje in de rug te geven om te experimenteren met innovatieve samenwerkingsmodellen die hen in staat stellen om de lokale markt beter te bedienen, wenst de Stichting met deze oproep initiatieven te ondersteunen waarin:

- (1) lokale voedselproducenten de krachten bundelen om tegemoet te komen aan de vragen en noden van lokale grootafnemers, en/of
- (2) lokale voedselproducenten en lokale voedselverwerkers samenwerken om zo nieuwe lokale (innovatieve) voedselketens te ontwikkelen.

Samenwerking / collectieve organisatie en het lokale karakter zijn voor elk van deze hefbomen essentieel.

Ontvankelijkheidscriteria

Om in aanmerking te komen voor deze projectoproep, moet een initiatief voldoen aan onderstaande ontvankelijkheidscriteria.

DOELSTELLINGEN

- Het initiatief wil minstens één van de twee volgende doelstellingen realiseren:
 1. Bundelen van krachten tussen meerdere lokale **voedselproducenten** enerzijds en een samenwerking tussen deze producenten en lokale **grootafnemers** anderzijds;
 2. Bundelen van de krachten tussen lokale **voedselproducent(en)** en lokale **voedselverwerker(s)** met oog op het creëren van nieuwe (innovatieve) lokale voedselketens.
- Het kan gaan om een nieuwe of om de uitbreiding van een bestaande samenwerking.
- Het initiatief implementeert **concrete acties**. Projecten die enkel en alleen maar focussen op coördinatie, netwerking, onderzoek of verkennende gesprekken, komen niet in aanmerking.

DE LEDEN VAN HET SAMENWERKINGSVERBAND

- Minstens één van de leden van het samenwerkingsverband is een **voedselproducent**.
- De voedselproducent(en) die betrokken zijn bij het projectvoorstel hebben het [Europese bio-label](#), of zijn in omschakeling. Dit zal nagekeken worden via <https://webgate.ec.europa.eu/tracesnt/directory/publication/organic-operator/index>.
- De leden van het samenwerkingsverband onderschrijven de principes van agro-ecologie. In het kandidaatsdossier lichten ze toe hoe ze met het voorgestelde initiatief vooruitgang willen maken voor minstens één van de principes van agro-ecologie. Voor een overzicht van deze principes: zie bijlage hieronder.

LOCATIE

- De indiener van het projectvoorstel **is gevestigd en actief in België**.
- Deze oproep richt zich in eerste instantie tot initiatieven die worden uitgevoerd in België. Lokale samenwerkingen tussen actoren in grensgebieden (Nederland, Duitsland, Luxemburg, Frankrijk) komen ook in aanmerking.
- De **voedselproducent(en)** die onderdeel uitmaken van de samenwerking zijn gevestigd en actief in **landelijk gebied**. De voedselverwerkers en/of grootafnemers kunnen zowel in landelijk als stedelijk gebied actief zijn.

PERIODE VAN UITVOERING

- Het initiatief wordt uitgevoerd tussen **juli 2025 en december 2026**. Het initiatief mag vroeger gestart zijn en mag – met oog op duurzaamheid – langer lopen dan september 2026. Steun kan echter enkel aangevraagd worden voor activiteiten die plaatsvinden in deze periode.

KENNISUITWISSELING

- De laureaten nemen deel aan minstens twee bijeenkomsten (volledige dag) voor ervaringsuitwisseling. Deze bijeenkomsten wordt georganiseerd door de Koning Boudewijnstichting en zullen doorgaan in de periode tussen juli 2025 en december 2026.

Selectiecriteria

De projecten die voldoen aan de ontvankelijkheidscriteria zullen beoordeeld worden op basis van onderstaande selectiecriteria.

FINANCIERING & BUDGET

- Initiatieven die **cofinanciering** (via eigen middelen of andere partners) kunnen voorleggen, hebben een streepje voor bij de jury.
- Het kandidaatsdossier bevat een gedetailleerde en realistische **budgetbegroting**. Enkele voorbeelden van **kostenposten** die in aanmerking komen:
 - Logistieke aspecten (verkooppunt, distributie, webshop, ...);
 - Overleg en samenwerking (vervoersonkosten, huur van zalen, ...);
 - Juridische bijstand (bv. oprichting coöperatieve vennootschap, bijstand rond wetgeving rond voedselveiligheid, ...);
 - Promotie van het initiatief (bv. marketing, communicatie, ...);
 - Opleiding & begeleiding (bv. voor de uitwerking van een business plan);
 - De aankoop of huur van collectief beheerde ruimtes en materialen (opslagruimtes, koelinfrastructuur, verwerkingsinfrastructuur, ...);
- Met betrekking tot **personeel**:
 - Vrijwilligersvergoedingen komen in aanmerking op voorwaarde dat deze gelinkt zijn aan het project;
 - Personeelskosten kunnen worden aangevraagd ter hoogte van maximaal 30% van het totaal gevraagd bedrag op voorwaarde dat ze gelinkt zijn aan het project.

DUURZAAMHEID

- Het initiatief mag van experimentele aard zijn, maar heeft wel een duidelijk actie- en financieel plan, en monitoring- en evaluatiemethode.
- De initiatiefnemers beschrijven daarnaast welke acties ze zullen ondernemen om te streven naar continuïteit van het project op lange termijn.

COMMUNICATIE

- Het initiatief zet in op het illustreren en delen van de opgebouwde kennis en ervaringen onder collega producenten, verwerkers en/of grootafnemers.
- Initiatieven die daarnaast inzetten op het bekendmaken van het initiatief bij de lokale bevolking (of breder in België) met het oog op het versterken van de band tussen burger/consument en landbouwer, hebben een streepje voor bij de jury.

Wie kan een dossier indienen?

Een veelheid aan actoren kan een dossier indienen. Het kan gaan om:

- Landbouwers / voedselproducenten
- Voedselverwerkers
- VZW's, sociale ondernemingen, coöperatieve vennootschappen
- Onderwijs- en onderzoeksinstellingen
- Lokale besturen en bovenlokale publieke organisaties

Timing & budget

- De deadline voor het indienen van een projectvoorstel is 17-04-2025.
- De geselecteerde projecten zullen bekendgemaakt worden in juni 2025.
- De projecten kunnen starten vanaf juli 2025 en moeten afgerond zijn uiterlijk in december 2026.
- Het maximaal budget dat aangevraagd kan worden is 50.000 euro per project. Het totaalbedrag beschikbaar voor deze oproep is € 700.000.
- Deze oproep is een initiatief van de Koning Boudewijnstichting en wordt gefinancierd door de Stichting, het Fonds Reverso en het Fonds Beckers-Diels.

Contact

Voor algemene informatie (zoals praktische inlichtingen over het online indienen van een dossier) kan u terecht bij het Contactcenter van de Koning Boudewijnstichting op het telefoonnummer 02-500 4 555 of proj@kbs-frb.be.

Voor specifieke vragen met betrekking tot de inhoudelijke aspecten van de projectoproep kan u terecht bij Dorien Baelden (baelden.d@kbs-frb.be of 02-549 02 55 - NL) of Cédric Vanneste (vanneste.c@kbs-frb.be of 02-549 02 65 – FR).

De **Koning Boudewijnstichting** heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving in België, in Europa en in de wereld.

De Stichting is in België en Europa een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

Integriteit en transparantie, bevorderen van solidariteit, respect voor diversiteit, pluralisme en onafhankelijkheid zijn haar belangrijkste waarden.

Haar programma's zijn: sociale rechtvaardigheid & armoede, gezondheid, erfgoed en cultuur, maatschappelijk engagement, Europa en internationaal, onderwijs en ontwikkeling van talenten, klimaat, milieu en biodiversiteit.

Bijlage : Agro-ecologie als veranderpad naar duurzame landbouw

Agro-ecologie is géén eenduidige landbouwmethode of -systeem (zoals biolandbouw bv. wel is), maar toont een mogelijk transitiepad naar een meer duurzaam voedselsysteem^{ix}. De FAO definieert agro-ecologie aan de hand van een lijst van 13 principes die aandacht voor ecologische, economische en sociale dimensies combineren^{x+xi}. Zie onder voor een overzicht van deze principes. Samengevat beogen ze volgende zaken:

- **Gezondere, levende bodems** (regeneratieve landbouw, minimale grondbewerking, permanente grondbegroeiing, gewasdiversiteit, ...);
- **Meer biodiversiteit** (biologische landbouw, ecologische netwerken die gunstige habitats vormen voor biodiversiteit, ...);
- **Hechtere band tussen producent en consument** (eerlijke en korte keten, integreren van voedselsystemen in de lokale economie, voedselsystemen met aandacht voor sociale ongelijkheden en lokale identiteiten en tradities, ...);
- **Autonomie en rentabiliteit van alle actoren in het voedselsysteem** (economische diversificatie, financiële onafhankelijkheid, energieonafhankelijkheid, eerlijke handel, tewerkstelling en prijzen, ...);
- **Co-creatie, participatie, uitwisseling en samenwerking** (tussen landbouwers onderling, tussen actoren van het voedselsysteem en kennisinstellingen, tussen consument en producent, ...) ^{xii+xiii}.

TRANSFORMEREND

STAPSGEWIJS OPLOPEND

LEVEL 5
Een **nieuw wereldwijd voedselstelsel** op basis van participatie, plaatselijkheid, billijkheid en rechtvaardigheid

LEVEL 4
Herontwikkeling van consumenten en landbouwers in voedselketen met meer directe verbindingen

NIVEAU 3
Herontwikkeling van het agro-ecosysteem op basis van ecologische processen

NIVEAU 2
Substitutie: vervang producten en praktijken die veel externe inputs vergen en/of veel milieu impact hebben door agro-ecologische alternatieven

NIVEAU 1
Efficiënter gebruik van inputs en vermindering van het gebruik van dure, schaarse of voor het milieu schadelijke inputs

VOEDSELSTELLEN
LANDBOUWECOSYSTEMEN

DE VIJF NIVEAUS IN DE TRANSITIE NAAR AGRO-ECOLOGISCHE VOEDSELSTELLEN EN DE 13 PRINCIPES VAN AGRO-ECOLOGIE
BRON: AGROECOLOGY EUROPE, NAAR GLIESSMAN (2007) AND HLPÉ (2019)
ILLUSTRATIES: DOROTYYA POOR

Eindnoten

- ⁱ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/leefmilieu/grond/bodemgebruik>
- ⁱⁱ <https://www.lekkervanbijons.be/producten/rechtvanbijdeboer/wat-korte-keten>
- ⁱⁱⁱ <https://weekvande korteketen.be/info/>
- ^{iv} https://ilvo.vlaanderen.be/uploads/documents/Agenda/220519-ie-net-agro-ecologie_event.pdf
- ^v <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/dossiers/korte-keten>
- ^{vi} <https://www.cdo.ugent.be/sites/default/files/Eindrapport%202017%20-%20OPSCHALING%20KORTE%20KETEN%20IN%20GENT.pdf>
- ^{vii} <https://www.cdo.ugent.be/sites/default/files/Eindrapport%202017%20-%20OPSCHALING%20KORTE%20KETEN%20IN%20GENT.pdf>
- ^{viii} <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/dossiers/korte-keten>
- ^{ix} <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/dossiers/agro-ecologie>
- ^x https://www.ipres-food.org/_img/upload/files/sfsENhq.pdf
- ^{xi} <https://farmingforclimate.org/nl/faq/>
- ^{xii} <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/dossiers/agro-ecologie>
- ^{xiii} <https://www.agroecology-europe.org/our-approach/principles/>